MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
TONIO MALLIA

Seduta ta' l-20 ta' Jannar, 2005

Citazzjoni Numru. 850/1993/2

Nazzareno Zammit f'ismu proprio w bhala legittimu rapprezentanti ta' bintu minuri Doreen Zammit; Maria mart l-istess Nazzareno Zammit; Michael Zammit u Mary mart Raymond Borg u l-istess Raymond Borg fil-kwalita' tieghu ta' kap tal-komunjoni tal-akkwisti w amministratur tal-beni parafernali ta' martu ta' 14, Alley 1, Parish Street, Mqabba

vs

Joseph Zahra, Saviour Zammit u Alfred Pace

Il-Qorti:

Rat ic-citazzjoni pprezentata mill-atturi fid-19 ta' Lulju, 1993, li in forza taghha, wara li ppremettew illi:

L-atturi huma eredi tal-mejjet Carmelo sive Charles Zammit li miet tragikament fid-29 ta' Lulju, 1988 waqt li huwa kien qed jahdem fil-barriera Ta' Kandja limiti tas-Siggiewi, proprjeta' tal-konvenut Joseph Zahra.

L-mewt tal-imsemmi Carmelo sive Charles Zammit grat minhabba negligenza, imperizja w inosservanza tar-regolamenti tal-Enemalta kif stabbiliti mill-ligi *da parti* tal-konvenuti kollha w *cioe'* ta' sid il-barriera, tal-*foreman* tal-Enemalta kif ukoll tal-*electrician* li hadem id-dawl fil-barriera.

L-atturi hlief ghal Raymond Borg wirtu lill-imsemmi Carmelo sive Charles Zammit ghal kwint indiviz kull wiehed.

Huma minhabba l-mewt tal-imsemmi Carmelo sive Charles Zammit soffrew danni li ghandhom jigu kkalkolati wkoll fuq telf ta' qligh li l-imsemmi Carmelo sive Charles Zammit seta' jaghmel tul hajtu.

L-imsemmi Carmelo Zammit kellu 23 sena w paga ta' Lm32 fil-gimgha, fil-gurnata tal-mewt tieghu.

L-atturi b'ittra ufficcjali tal-15 ta' Lulju, 1993 interpellaw lill-konvenuti jersqu ghal likwidazzjoni tad-danni minnhom sofferti *pero'* baqghu inadempjenti.

Talbu lill-konvenuti jghidu ghaliex din l-Onorabbli Qorti m'ghandhiex:

(1) tiddikjara w tiddeciedi illi l-konvenuti huma responsabbli ghad-danni sofferti mill-atturi bil-mewt ta' Carmelo sive Charles Zammit li miet fid-29 ta' Lulju, 1988 u dan b'mod tragiku waqt li huwa kien qed jahdem fil-barriera Ta' Kandja limiti tas-Siggiewi.

(2) tillikwida d-danni sofferti mill-atturi, jekk hemm bzonn bl-opera ta' periti nominandi rizultanti mill-mewt tragika ta' Carmelo sive Charles Zammit li miet fid-29 ta' Lulju, 1988 li jigi bin u hu l-atturi rispettivament.

(3) tikkundanna lill-konvenuti jew min minnhom ihallsu lill-atturi dik is-somma hekk likwidata *oltre* l-imghax legali minhabba l-mewt tragika ta’ Carmelo sive Charles Zammit minhabba tort, negligenza w imperizja *da parti* taghhom.

Bl-ispejjez komprizi dawk tal-ittra ufficcjali tal-15 ta’ Lulju, 1993, tal-mandat ta’ sekwestru numru 1550/93 u bl-ingunzjoni tal-konvenuti ghas-subizzjoni.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet ta’ Alfred Pace li in forza taghha eccepixxa illi:

1. Fl-ewwel lok l-azzjoni ittenta hija preskritta *ai termini* ta’ l-artikolu 2153 ghalhekk huwa ghandu jigi illiberat mill-osservanza tal-gudizzju;

2. Fi kwalunkwe kaz il-mewt ta’ Carmelo sive Charles Zammit ma okkorrietx bi htija u r-responsabbilita’ *da parti* ta’ l-eccipjent;

3. Fi kwalunkwe kaz biex l-atturi jkunu intitolati ghad-danni jridu jippruvaw (a) li soffrewhom u (b) li huma dipendenti tal-mejjet Charles Zammit;

4. Salvi eccezzjonijiet ohra.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet ta’ Joseph Zahra li in forza taghha eccepixxa illi:

1. Fl-ewwel lok l-incident *in kwistjoni* ma garax b’ebda tort tal-konvenut li huwa biss il-proprjetarju tal-barriera fejn sfortunatament tilef hajtu Charles Zammit. Illi l-esponenti m’ghamel xejn u ma naqas li jaghmel xejn li b’rizultat tieghu giet kawzata il-mewt tal-istess Zammit.

2. Sussidarjament u bla pregudizzju ghall-premess illi t-talbiet attrici *in kwantu* huma diretti kontra l-konvenut ghandhom jigu michuda bl-ispejjez *stante* illi l-esponent ma kien b’ebda mod traskurat, negligenti jew qatt hadem minghajr tharis tar-regolamenti dwar il-protezzjoni tas-sahha tal-haddiema fuq il-post tax-xoghol.

3. Salvi eccezzjonijiet ohra.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet ta’ Saviour Zammit li in forza taghha eccepixxa illi:

1. L-azzjoni hija preskritta bid-dekors tas-sentejn skond l-art 2153 Kodici Civili.

2. Id-danni morali (li jissemmew fid-dikjarazzjoni) mhux previsti mil-ligi, u ghalhekk ghandhom jigu michuda.

3. L-atturi mhux dipendenti tal-mejjet u ghalhekk ma sofrewx danni.

4. Fil-meritu l-esponenti m’ghamel xejn kontra l-arti u s-sengha jew bi traskuragni li jassoggettah ghall-azzjoni odjerna.

Salvi eccezzjonijiet ohra.

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-partijiet;

Rat id-digriet ta’ din il-Qorti tal-1 ta’ Dicembru, 1993, li in forza tieghu inhatret l-Assistent Gudizzjarja, Dr. Maria Dolores Gauci, sabiex tiehu x-xhieda u tircievi dokumenti prodotti mill-partijiet;

Rat id-digriet ulterjuri ta’ din il-Qorti tas-7 ta’ Frar, 1994, li in forza tieghu l-imsemmija Assistent Gudizzjarja giet mahtura wkoll sabiex il-partijiet iressqu quddiema il-provi kollha taghhom anke dwar l-eccezzjoni tal-preskrizzjoni;

Rat l-inkartament u l-verbali tas-seduti mizmuma mill-Assistent Gudizzjarju;

Rat it-traskrizzjonijiet tax-xhieda mismugha mill-Assistent Gudizzjarju;

Rat id-digriet ta’ din il-Qorti tal-1 ta’ Gunju, 2004, li in forza tieghu giet ordnata li tinzamm l-ahhar seduta fit-22 ta’ Lulju, 2004, ghal-provi li seta’ kien fadal;

Rat il-verbal ta’ dik l-ahhar seduta li, *in segwitu* taghha, il-process gie ritornat ghal-quddiem din il-Qorti;

Rat id-digrieti l-ohra moghtija;

Semghet lid-difensuri tal-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti ezebiti;

Rat in-Noti tal-Osservazzjonijiet tal-kontendenti;

Rat li l-kawza thalliet ghal-lum ghas-sentenza;

Ikkunsidrat;

Illi Carmelo sive Charles Zammit, guvni ta’ 23 sena, kien beda jahdem fil-barriera ta’ Joseph Zahra, gewwa Ta’ Kandja, limiti tas-Siggiewi. Fil-fatt, dan il-guvni ma kienx ilu wisq li beda jahdem fil-barriera, u dan peress li qabel kien jahdem billi jghin lill-missieru fil-*farm* li dan kellu gewwa l-Mqabba. Il-kurrent ta’ l-elettriku fil-barriera kienet, ghal-ewwel, ipprovduta b’zewg *diesel-electric generators* li kienu installati fil-barriera. Fis-16 ta’ Novembru, 1987, Joseph Zahra, sid il-barriera, applika mal-Enemalta ghall-provvista ta’ *3-phase supply* elettriku. Fuq l-applikazzjoni, *oltre* l-firma ta’ Zahra bhala sid, kien hemm dik ukoll ta’ Edmund Mifsud, li hu *electrician* kwalifikat, bhala l-kuntrattur tal-elettriku. Dan Edmund Mifsud kien iffirma l-applikazzjoni bil-kondizzjoni li x-xoghol tal-istallazzjoni elettrika *in kwistjoni* kellu jigi ezegwit minnu, kemm-il darba l-Enemalta tilqa’ l-applikazzjoni li kien ressaq sid il-barriera. Ghalkemm sid il-barriera kien accetta dik il-kondizzjoni, is-sid, fil-fatt, ma qabbadx lill-imsemmi Edmund Mifsud biex jaghmel ix-xoghol relattiv. Fil-fatt gie stabbilit illi x-xoghol tal-istallazzjoni elettrika konness mas-servizz tal-provvista tal-elettriku tal-Enemalta, kompriz il-*cable* ta’ bejn il-*meter panel* u l-*main switch* (maghruf bhala *tails*), il-*main switch* innifsu kif ukoll il-*cable* bejn il-*main switch* u l-kamra tal-*generators*, ma giex ezegwit minn Edmund Mifsud, izda minn certu Alfred Pace, inkarigat minn sid il-barriera biex jaghmel ix-xoghol mehtieg. Dan Alfred Pace, kif anke

jammetti hu stess, m'ghandux kwalifiki jew licenzja tal-Enemalta mehtiega biex jaghmilha ta' *electrician*; hu ghandu biss *"il-prattika tax-xoghol"*. Irrizulta, fil-fatt, li Edmund Mifsud ma kien ghamel ebda xoghol tal-elettriku fil-barriera *in kwistjoni* bejn id-data li iffirma l-applikazzjoni u d-data li fih sehh l-incident meritu ta' din il-kawza.

Wara li x-xoghol tal-istallazzjoni elettrika assocjat mas-servizz tal-provvista ta' l-elettriku tal-Enemalta kien tlesta minn Alfred Pace, il-*foreman* tad-distrett, Joseph Cassar, ha hsieb biex is-servizz tal-provvista ta' l-elettriku jigi mqabbad u ppreparat, sabiex wara li l-istallazzjoni tal-konsumatur tigi ittestjata u iccertifikata minn haddiema tat-*Testing Section*, l-istallazzjoni tal-barriera tkun tista' tigi *energized*. It-*terminals* tal-*cable tails* ta' gewwa l-*main switch* li jappartjeni lil Joseph Zahra kienu saru wkoll minn Alfred Pace.

Dak inhar tal-incident, ix-xoghol tal-qtugh tal-gebel fil-barriera beda ghal habta tal-4.00am. Ghal-ewwel il-provvista tal-elettriku illi permezz taghha joperaw il-muturi elettrici li jhaddmu l-magni li jaqtghu l-gebel kienet qed tigi pprovduta miz-zewg *generators* li kien hemm fil-barriera. Fost il-haddiema li kienu qed jahdmu b'dawn il-magni kien hemm Carmelo sive Charles Zammit. Sa xi l-11.30am u qabel mal-provvista ta' l-elettriku fil-barriera inqalbet minn fuq il-*generator* ghal fuq il-provvista tal-elettriku tal-Enemalta mehuda mis-*substations* ta' Ta' Kandja, il-magni tal-gebel thaddmu minghajr ebda sinjal ta' *"shocking"* jew inkwiet iehor. Dak inhar stess filghodu, l-installazzjoni ta' l-elettriku fil-barriera kienet giet iccekkjata minn Saviour Zammit, ufficcjal mal-Enemalta. Dan kien gie infurmat mill-imsemmi Joseph Cassar, li kien wasal id-dawl fil-barriera *in kwistjoni*, u talbu jmur jaghmel it-testijiet mehtiega qabel ma jiftah is-*supply*. Is-Sur Zammit ittestja l-istallazzjoni u l-makkinarju u sab li dawn kienu skond ir-regolamenti u tajbin.

Ghal-habta tal-11.30am, minghajr ma' l-haddiema gew infurmati li kienet sejra ssir is-*switch over* tas-sistema tal-elettriku, sid il-barriera u l-*foreman* tal-Enemalta qablu li kellu jinbeda l-process ta' taqlib fis-sistema tal-elettriku.

Gara li hekk kif Joseph Cassar, il-*foreman* tad-distrett, pogga l-*fuses* tas-*supply* fis-*substation*, il-metall estern tal-apparati installati fil-barriera, inkluzi l-*generators*, il-magni tal-qtugh tal-gebel u r-*railings* tal-hadid li fuqhom jahdmu l-haddiema, ircevew vultagg qawwi ta' cirka *240 volts* u b'hekk dan il-metall gie jixxokkja. Fil-mument illi Charles Zammit gie f'kuntatt ma' dan il-metall tar-*railings* hu ircieva xokk elettriku qawwi li kkagunalu l-mewt.

Dan l-incident sehh b'konsegwenza ta' difetti li kien hemm ezistenti fl-istallazzjoni elettrika, *cioe'*, f'dik il-parti tal-istallazzjoni elettrika gdida li kienet saret *in konnessjoni* mas-servizz il-gdid li talab u inghata Joseph Zahra, sid il-barriera. Irrizulta li dawn id-difetti kienu jikkonsistu minn:

(1) ikkonnettjar tal-*wires* tat-tlett *phases* u tan-*neutral* ta' gol-*main switch* f'sekwenza inkorretta u mhux skond kif jesigu r-regolamenti tal-provvista tal-elettriku, b'tali mod li wiehed mill-*phase wires* li jgorr potenzjali ta' *240 volts* gie kkonnettjat bi zball mal-hadid tal-*frame* tal-*main switch* u b'hekk irrenda il-metall estern tal-apparati elettrici fil-barriera u metall iehor assocjat, inkluzi r-*railings* tal-hadid, li jsiru elettrikament hajjin, u

(2) nuqqas ta' twahhil ta' *"bonding conductor"* bejn il-metall tal-*frame* tal-*mains switch* u l-*earthing terminal*, li l-funzjoni tieghu hu li jipproteggi il-metall estern tal-apparati elettrici ikkonettjati mieghu milli jigi accidentalment irrendut elettrikament haj.

Dan irrizulta mhux biss mix-xhieda ta' Saviour Zammit stess u ta' Joseph Cassar, li ikkonfermaw li wara l-incident, irrealizzaw li l-*wires* tal-elettriku ma gewx imwahhlin sew (fil-qosor, billi l-*wire* tal-*earth* tpogga fuq in-*neutral*), izda wkoll minn ezami tad-decizjoni moghtija mill-Onorabbli Qorti Kriminali fil-31 ta' Lulju, 1998, wara l-proceduri kriminali fuq akkuzi ta' qtil involontarju li ittiehdu kontra t-tlett konvenuti, *cioe'*, sid il-barriera, min ghamel ix-xoghol ta' istallazzjoni tal-elettriku, u minn ittestja dan l-istess xoghol.

Ghal kull *buon fini* l-Qorti qieset bhala prova wkoll is-sentenza moghtija mill-Onorabbli Qorti Kriminali fid-dawl tal-principju segwit minn dawn il-Qrati li ma hemm xejn kuntrarju ghall-esebizzjoni f'kawza civili ta' kopja ta' sentenza moghtija mill-Qorti Kriminali fuq l-istess fatti – ara “Briffa vs Abela”, deciza minn din il-Qorti fit-28 ta' Marzu, 2003, u l-gurisprudenza hemm riferita. Ghandu jizdied, ghal-kjarezza, li l-gudizzju *in sede penale* jikkostitwixxi, *pero'*, biss wahda mill-provi li fuqhom il-gudikant f'kawza civili ghandu jibbaza l-konkluzzjoni tieghu. F'dan il-kaz, apparti s-sentenza f'*sede penale*, hemm bizzejjed provi mill-atti li juru li l-incident sehh minhabba d-difetti aktar qabel riskontrati.

It-tlett konvenuti, fil-fatt, ma jichdux li Charles Zammit miet fit-29 ta' Lulju, 1998, b'rizultat ta' *shock* elettriku (anzi dan jammettuh f'verbal registrat fil-11 ta' Lulju, 1995), izda t-tlieta ippruvaw jitfghu t-tort tal-incident wiehed fuq l-iehor, billi jargumentaw illi huma mhux responsabbli ghad-difetti *in kwistjoni*.

Sid il-barriera, Joseph Zahra, jghid li hu qabbad lill-persuna li hu jafha *“bhala electrician”* u halla kollox f'idejh; *inoltre* jghid li meta gie Saviour Zammit biex jaghmel it-testijiet, dan ma fetah ebda kaxxa, izda tah certifikat li kollox kien sew. Min haddem fuq l-elettriku, Alfred Pace, jghid li x-xoghol li hu ghamel ghamlu sew, u li bejn li ghamel ix-xoghol tal-*connections* u sar it-test ghaddew xi xahrejn, u f'dak il-perjodu ma kienx miss is-sistema tal-elettriku fil-barriera. Il-haddiem tal-Enemalta, Saviour Zammit, jghid li hu ghamel it-testijiet mehtiega dak inhar tal-incident filghodu kmieni u sab li kollox kien *“correct”*; bejn li hu telaq minn fuq il-post u sar l-incident kienu ghaddew xi sighat, u biex gara l-incident bilfors li xi hadd rega' miss is-sistema.

Din il-Qorti, wara li qieset l-assjem tal-provi u c-cirkustanzi tal-kaz, u wara li ghamlet l-apprezzament taghha fuq dawn il-provi, thoss li r-responsabilita' ghall-incident ghandha tintefa fuq it-tlett konvenuti. Alfred Pace indahal ghal-bicca xoghol li la kien kwalifikat ghaliha, u lanqas ma kellu l-licenzja mehtiega biex ikun jista' jezegwixxi dak ix-

xoghol. Huwa wkoll wettaq ix-xoghol hazin, u naqas ukoll li jinstalla *"bonding conductor"* ghall-protezzjoni shiha tal-istallazzjoni elettrika kontra r-riskju ta' xokkijiet elettrici. Il-Qorti hija konvinta li x-xoghol ta' *wires* imqabbda hziena sar minnu, u n-nuqqas tal-istallazzjoni tal-*"bonding conductor"*, ma tista' tkun ta' hadd hlief tieghu. Saviour Zammit jirrizulta li jew ma ccekkja xejn jew ccekkja hazin. Wiehed mill-haddiema, Henry Zahra, qal li ra lill-*inspector* jiccekkja l-kaxxi tal-*wires* tal-magni, *pero'*, hadd mill-haddiema ma rawh jiccekkja l-kaxxi tas-sistema. Jekk, kif jghid hu, iccekkja, allura ghamel xoghol hazin ghax ma irrizultax li xi hadd rega' baghbas is-sistema fil-hin bejn li telaq hu minn fuq il-post u sehh l-incident. Sid il-barriera, Joseph Zahra, ghandu wkoll jitqies responsabbli, anzi fil-fehma tal-Qorti, fi grad akbar, peress li hu ghandu d-dover principali li jisvalagwardja ghas-sahha u l-inkolumita' tal-haddiema tieghu. Huwa dmir ta' min haddem li jizgura li l-post fejn isir ix-xoghol ikun hieles minn sogri bla bzonn ghas-sahha u minn perikli li jistghu jigu evitati ghall-inkolumita' fizika u psikologika tal-haddiema – ara, bhala ezempji ricenti tal-applikazzjoni ta' dan il-principju, l-kawzi <u>"Farrugia vs Malta Investment Management Co. Ltd"</u>, deciza minn din il-Qorti fid-9 ta' Ottubru, 2003, u <u>"Attard vs Jacobsen"</u>, deciza wkoll min din il-Qorti fis-16 ta' Dicembru, 2003. Sid il-barriera, f'dan il-kaz, mhux biss ha sogru bla bzonn meta qabbad persuna li ma kienetx licenzjata ghal dak ix-xoghol, izda wkoll meta kien se jsir il-qlib tas-sistema tal-elettriku minn fuq is-sistema tal-*generators* ghal fuq is-servizz tal-Gvern, ma infurmax lill-haddiema tieghu biex joqghodu attenti u l-boghod minn kull magna tal-elettriku bhala prekawzjoni. Hu halla x-xoghol ghaddej meta kellu jkun jaf li kien hemm potenzjal ta' periklu meta sistema tal-elettriku, b'voltagg hekk qawwi, kien se jigi maqlub minn wahda ghal-ohra f'nofs operazzjoni ta' hidma. Kien hu li, bit-traskuragni tieghu, ta' lok ghall-izballji li waslu ghall-incident *in kwistjoni*.

Il-Qorti, ghalhekk, issib lit-tlett konvenuti responsabbli ghall-incident li sehh fid-29 ta' Lulju, 1988, u li fih miet Carmelo sive Charles Zammit, u fil-waqt li, fil-konfront tal-atturi, din ir-responsabilita' ghandha titqies *in solidum*, fir-relazzjoni interna ta' bejn il-konvenuti, ir-responsabilita'

ghandha tigi sopportata kwantu ghal nofs (½) mill-konvenut Joseph Zahra, kwantu ghall-kwart (¼) mill-konvenut Alfred Pace, u kwantu ghall-kwart (¼) l-iehor mill-konvenut Saviour Zammit.

Iz-zewg konvenuti Alfred Pace u Saviour Falzon eccepew ukoll il-preskrizzjoni ta' sentejn *ai termini* tal-artikolu 2153. Dan l-artikolu jiddisponi preskrizzjoni ghall-hlas ta' hsarat mhux ikkagunati b'reat. Il-Qorti tirrileva li l-preskrizzjoni f'materja ta' danni derivanti minn reat kriminali hija regolata bl-artikolu 2154 tal-Kodici Civili li fis-sub-inciz(1) jiddisponi li *"dwar il-preskrizzjoni ta' l-azzjoni civili ghall-hlas tal-hsarat ikkugunali b'reat, ghandhom jitharsu r-regoli li hemm fil-Kodici Kriminali, ghall-preskrizzjoni ta' l-azzjoni kriminali"*. Fil-kaz *in disamina* r-reat li rizultat tieghu Charles Zammit miet huwa dak kontemplat fl-artikolu 225 tal-Kodici Kriminali li jgorr mieghu piena massima ta' erba' snin prigunerija, u ghalhekk, fit-termini tal-artikolu 688(d) tal-Kodici Kriminali, preskrivibbli biss bid-dikorriment ta' hames snin. L-incident sehh fid-29 ta' Lulju, 1988, u din il-kawza, wara Ittra Ufficcjali pprezentata fil-15 ta' Lulju, 1993, infethet fid-19 ta' Lulju, 1993. Ghal-kull *buon fini*, b'verbal registrat quddiem l-Assistent Gudizjarju fil-11 ta' Lulju, 1995, il-partijiet kienu qablu li Charles Zammit kien miet fid-29 ta' Lulju, 1988. Minn dan jirrizulta car illi din l-eccezzjoni hija nsostenibbli fil-fatt u fid-dritt.

Ghar-rigward tal-likwidazzjoni tad-danni irrizulta li l-vittma kellu 23 sena meta sehh l-incident. Biex jigi stabbilit il-*multiplier*, il-Qorti trid tiehu *in konsiderazzjoni* l-kontingenzi tal-hajja futura – ara "Caruana vs Camilleri", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fis-27 ta' Frar, 2004. Kif qalet l-istess Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza "Bugeja vs Agius", deciza fis-26 ta' Lulju, 1991:

"Fi kliem iehor is-sistema tal-multiplier ma jaccettax li ghandu jittiehed in konsiderazzjoni li kull min hu b'sahhtu hu mistenni li jibqa' jahdem sa 60 sena jew sad-data tal-pensjoni, izda tirrikjedi li tenut kont tal-eta' tal-mejjet u fatturi ohrajn minhabba diversi kontingenzi tal-hajja jittiehed numru ta' years purchase li hu l-multiplier u li

huwa normalment anqas mill-aspettattiva tal-hajja lavorativa tal-vittma".

Fid-dawl ta' dawn il-principju, il-Qorti, f'dan il-kaz, sejra tadotta *multiplier* ta' 30.

Ghar-rigward id-dhul tal-attur, jirrizulta li dan kellu paga ta' Lm32 fil-gimgha qabel ma' miet. Jekk wiehed jikkalkula zidiet fil-paga u possibilita' ta' avvanz fix-xoghol, il-Qorti thoss li jkun opportun li l-*lucrum cessans* jigi mahdum fuq dhul annwali ta' Lm5,500. Minn din is-somma m'ghandu jsir ebda tnaqqis, la minhabba hlasijiet tat-taxxa (ara "Muscat vs Schembri", deciza minn din il-Qorti fis-27 ta' Jannar, 1972), u lanqas minhabba hlasijiet tal-*PAYE* jew ta' kontribuzzjonijiet tas-sigurta' nazzjonali (ara "Caruana vs Farrugia", deciza minn din il-Qorti fit-23 ta' Novembru, 1983).

Jirrizulta, *inoltre*, li l-vittma kien ghadu guvni meta miet, jghix fl-istess dar mal-genituri tieghu u hutu. F'kazijiet bhal dawn, kif affermat l-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza "Turner vs Agius", deciza fit-28 ta' Novembru, 2003, il-Qorti trid tiehu hsieb ukoll id-*"dependency issue"*, ghax, kif osservat l-istess Onorabbli Qorti:

"Hemm differenza f'sitwazzjoni fejn si tratta ta' mewt ta' kap ta' familja li minnu din tkun qieghda tiddependi direttament, ghal xi sitwazzjoni ohra fejn invece ghaz-zamma u ghixien taghha si tratta ta' membru iehor ta' familja li qeghdha tghix fi hdanha u li fin-normalita' tal-hajja l-probabilita' tkun li din tiehu l-istat taghha jew tmur tghix ghar-rasha".

Dan il-principju kien gie elaborat ukoll f'sentenza ohra tal-Onorabbli Qorti tal-Appell moghtija fid-29 ta' Ottubru, 2003, fil-kawza fl-ismijiet "Agius vs Fenech".

Kwindi, f'dawn ic-cirkustanzi, din il-Qorti thoss li minhabba d-*degree of dependency* hu wiehed baxx, l-ammont likwidat ghandu jigi ridott b'nofs, *cioe'*, b'50%, kif ghamlet l-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza "Agius vs Fenech", imsemmija.

Mid-danni trid titnaqqas wkoll 25%, jew kwart mis-somma, bhala rata ta' konsum misthajjel li l-vittma kienet *"tiekol"* jew *"tonfoq"* mill-kapital likwidat. Li ghandu jitnaqqas dan il-pencentagg gie konfermat ukoll mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza "Turner vs Agius", gia qabel imsemmija.

F'kazijiet kongruwi, soltu li jsir tnaqqis iehor ta' 20% ghall-fatt li kien ser ikun hemm hlas f'daqqa (*"lump sum payment"*) lill-beneficcjarji. L-incident *in kwistjoni*, *pero'*, gara fl-1988, u din il-kawza ilha tkarkar u qabzet ghaxar snin minn meta giet intavolata; *inoltre* hafna mill-hin tal-proceduri ittiehed mill-konvenuti, ghax fil-waqt li l-atturi ghalqu l-provi taghhom f'Ottubru tal-1995, kien biss disa' snin wara li l-konvenuti ghalqu l-provi taghhom, b'hafna differimenti jinghataw fuq talba ta' xi wiehed jew iehor mill-konvenuti. *Kwindi,* japplika dak li qalet l-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza indikata "Turner vs Agius" li *"dan it-trapass hu tant twil li ghandu jimilita kontra l-applikazzjoni ta' tnaqqis ghal-fini ta' lump sum payment"*.

Kwindi, l-kumpens dovut bhala *lucrum cessans* ghandu jigi kkalkulat hekk:

30 x Lm5,500 – 50% - 25% = Lm61,875

Barra minn dan l-attur, Nazzareno Zammit qed jitlob, bhala *dammum emergens,* kumpens ghal ghajnuna li l-vittma kien jaghtih fil-*farm* tieghu. Hu jghid li ibnu kien jghinu fit-trobbija ta' sitt mitt majjal li hu jsemmen minn 48 majjala kif licenzjat mid-Dipartiment tal-Agrikoltura; issa, peress li ibnu gie nieqes, qed ikollu jimpjega barranin biex jghinuh, u qed ihallas madwar Lm2,500 fis-sena ghal din l-ghajnuna. Dan l-attur, *pero'*, ma gab ebda prova *in sostenn* ta' dan: ma indika la min huma l-barranin li taghhom kellu jitlob l-ghajnuna, la x'kien ix-xoghol li dawn ghamlu, u lanqas ma esebixxa rcevuti ufficcjali tal-hlasijiet li jghid li ghamel. *Inoltre*, mhux probabbli li iben dan l-attur kien se jibqa jahdem ghal-missieru b'mod regolari u b'xejn, bla ebda kumpens, u, ghalhekk, il-hlasijiet kien ikollhom isiru xorta wahda, hin jew iehor. Din it-talba, ghalhekk, qed tigi respinta.

Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet premessi, tiddisponi mill-kawza billi, wara li tichad l-eccezzjonijiet kollha sollevati, inkluzi dawk ta' preskrizzjoni, tilqa' t-talbiet tal-atturi u tikkundanna lill-konvenuti ihallsu *in solidum* bejniethom lill-atturi s-somma ta' Lm61,875 (wiehed u sittin elf, tmien mija u hamsa u sebghin lira Maltin), bl-imghaxijiet legali mill-25 ta' Ottubru, 2000, sal-pagament effettiv – u dan peress li d-dewmien f'din il-kawza huwa *in gran* parti attribwibbli lill-konvenuti.

L-ispejjez tal-kawza jithallsu kollha mill-konvenuti *in solidum* bejniethom.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------